AARHUS
UNIVERSITET
DCE – NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

Hvepsevåge, overvågning af ynglefugle	
Teknisk anvisning	TA. nr.: A111
Forfattere: Thomas Eske Holm *Aarhus Universitet*	Version: 3
	Udgivet: 20-04-2026
	Omfang: 8 s. inkl. bilag

Indhold

1 Indledning 2
1.1 Biologisk baggrund 2
2 Metode 2
2.1 Tid, sted og periode 3
2.2 Særligt feltudstyr 3
2.3 Forberedende arbejde 3
2.4 Stedangivelse 3
2.5 Procedure for feltarbejde 3
2.5.1 Eftersøgningsmetode 3
2.5.2 Kriterier for sikkert/sandsynligt ynglefund 4
2.5.3 Registrering i Naturdatabasen 4
2.6 Anvendelse af data 5
3 Databehandling og kvalitetssikring 5
4 Bilag 5
5 Oversigt over versionsændringer 7

1 Indledning

Formålet med overvågningen af hvepsevåge (*Pernis apivorus*) er at indsamle viden om aktuel forekomst og tidslig udvikling af bestandsstørrelsen for arten. De indsamlede data skal desuden understøtte planlægning af beskyttelse og naturgenopretning af artens levesteder.

Denne tekniske anvisning (TA) angiver en kvalitetssikret, standardiseret og reproducerbar metode til at gennemføre overvågningen af ynglende hvepsevåge i forbindelse med overvågningsprogrammet, NOVANA (Det Nationale Overvågningsprogram for Vandmiljø og Natur).

Hvepsevåge er omfattet af fuglebeskyttelsesdirektivets bilag 1.

Overvågningen skal tilvejebringe datagrundlag for afrapportering i henhold til fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 12 og den nationale NOVANA-afrapportering.

Opgaven omfatter periodevis, gentagende totaltælling af antal ynglepar af hvepsevåge inden for fuglebeskyttelsesområder, hvor arten er på udpegningsgrundlaget.

1.1 Biologisk baggrund

Hvepsevåge yngler overvejende i større, ældre løvskove, hvor reden ofte placeres i de mere lysåbne dele. Enkelte steder er der dog også registreret reder i nåletræer. Arten fouragerer i skove samt i enge og moser i eller i umiddelbar nærhed af skoven. De danske hvepsevåger overvintrer i Afrika.

Hvepsevåge er primært udbredt i løvskovområder på Øerne og i Jylland øst og nord for israndslinjen, mens den er fåtallig i Vestjylland.

Fuglene er meget diskrete ved redestedet, hvorfor reden er svær at finde. Reden er karakteristisk ved at være pyntet med grene af friskt løv. En besat ynglelokalitet kan ofte afsløres ved artens særlige territorieflugt højt over skoven, hvor den med vingerne hævet lodret over ryggen foretager vingeklap. Denne adfærd er unik for hvepsevåge, og kan ses gennem hele yngletiden.

2 Metode

Ynglende hvepsevåge eftersøges på alle kendte og potentielle ynglelokaliteter i fuglebeskyttelsesområder, hvor arten er på udpegningsgrundlaget.

Overvågningen kategoriseres som ”intensiv 1”. Intensiv 1 omfatter opsøgende overvågning af artens bestandsstørrelse i de relevante fuglebeskyttelsesområder.

Overvågningen foregår ved at eftersøge arten på relevante ynglelokaliteter og registrere evt. yngleadfærd. For hvepsevåge vil der typisk være tale om observation af artens særlige territorieflugt over større løv- og nåleskove.

2.1 Tid, sted og periode

Hvepsevåge eftersøges på alle kendte og potentielle ynglelokaliteter inden for fuglebeskyttelsesområder, hvor arten er på udpegningsgrundlaget.

Overvågningen gennemføres i perioden 25. maj til 30. juni.

Lokaliteter, der undersøges for ynglende hvepsevåge, består af kendte ynglelokaliteter for arten samt potentielle ynglelokaliteter. Potentielle ynglelokaliteter udgøres af større skove, især løvtræsdominerede skove over 100 ha, med lysninger eller lysåbne arealer til fødesøgning. Reden placeres gerne i de mere uforstyrrede dele af skoven.

Dage med vedvarende regn, tåge og/eller stærk blæst er uegnede til observationer og skal undgås.

Ynglepar, der observeres i forbindelse med overvågning af andre arter – uden for det fastsatte overvågningsvindue (25. maj – 30. juni) – kan medtages, såfremt forekomsten via konstateret adfærd kan henføres til sikre eller sandsynlige ynglepar.

2.2 Særligt feltudstyr

Ved overvågning af hvepsevåge anvendes følgende udstyr:

- Håndkikkert
- Teleskop med zoomokular

2.3 Forberedende arbejde

Inden ynglesæsonen udarbejdes en oversigt over relevante ynglelokaliteter i fuglebeskyttelsesområder med arten på udpegningsgrundlaget. Viden hentes fra tidligere overvågning, citizen science-databaser samt kendskab til potentielle ynglelokaliteter og evt. tolkning af luftfotos.

2.4 Stedangivelse

Aktiviteternes geometri (”Sted” i Naturdatabasen) navngives med udgangspunkt i eller henvisning til officielt stednavn fra et kort efterfulgt af ”(Hvepsevåge)”. Fx ”Brahetrolleborg Lejeskov (Hvepsevåge)”. Efter behov kan der tilføjes et løbenummer, som skrives efter den faste nomenklatur for navngivning.

2.5 Procedure for feltarbejde

2.5.1 Eftersøgningsmetode

Egnede ynglelokaliteter opsøges og området overvåges fra udvalgte observationspunkter, hvorfra større eller mindre dele af det relevante yngleområder kan overskues.

Hvepsevåge registreres i overvågningsperioden især ved observationer af den karakteristiske territorieflugt, hvor fuglene dels kredser rundt sammen og dels i perioder flyver op og ned i store buer afløst af dybe langsomme vingeslag og vingeklappen over ryggen. Af og til er det kun den ene fugl i parret, der

foretager disse flyveøvelser. Fuglenes territorieflugt ses hyppigst om morgenen/formiddagen, når solen begynder at skabe termik over skoven. Adfærden kan også ses af og til senere på dagen.

Territorieflugten gennemføres hyppigt over meget store områder med skov, og den konkrete yngleplads kan være svært umiddelbart at stedfæste. Som regel ender territorieflugten dog med at fuglen/fuglene på et tidspunkt lader sig falde ned i skoven og dette sted registreres som det formodede redested. Selve reden kan være meget vanskelig og tidskrævende at finde i yngletiden og eftersøges derfor som oftest ikke.

Nogle gange ses enlige fugle flyve over/nær ynglelokaliteten uden tydeligt at markere territorie. Dette kan være fødesøgende fugle eller trækfugle, og disse bør normalt ikke registreres som ynglepar før, der på et evt. senere tidspunkt registreres territorial adfærd.

Observationer af yngleadfærd registreres jf. nedenstående kriterier.

2.5.2 Kriterier for sikkert/sandsynligt ynglefund

Adfærd eller observationer, der kan indikere sikkert eller sandsynligt ynglefund:

Sikkert ynglefund	***Sandsynligt ynglefund***
Adulte fugle ses ruge på rede	Territoriehævdende fugle
Rede med æg eller unger fundet	Redebyggende fugle
Adulte fugle, der flyver til og fra redested under omstændigheder, der tyder på, at reden er besat	Parringsadfærd
Ungeførende fugle	
Tydelig afledningsadfærd hos adulte fugle	

2.5.3 Registrering i Naturdatabasen

Bilag 1 viser et feltskema, der indeholder datafelter til alle parametre i overvågningsopgaven. Data registreres som udgangspunkt under feltarbejdet direkte i Naturdatabasens formular, Ynglefugle, samlegruppe (2026-), mens feltskemaet tjener som oversigt og backup i tilfældet af dårligt vejr, systemnedbrud mv.

Der oprettes en aktivitet i Naturdatabasen for hvert lokalitetsbesøg og for hvert evt. ynglefund.

GIS-tilknytning:

- Ynglefund: Der oprettes en punktgeometri. Afhængig af observationstype placeres punktet i redeposition, eller omtrent hvor individ med yngleadfærd observeres.
- Ingen ynglefund: Der oprettes en polygon, som afgrænser den relevante del af den eftersøgte lokalitet.

Data:

- Stamdata:
  - Angiv dato for besøg.
  - Indsamlingsformål = NOVANA (gælder for alle opgaver udført under NOVANA-programmet).
  - Vælg inventørnavn(e) på den/de person(er), der foretager overvågningen.
- Art og antal ynglepar:
  - Der vælges hvepsevåge som art. (Formularen i Naturdatabasen anvendes til overvågning af flere arter).
  - For hvepsevåge registreres ynglepar under ”Antal”. Der angives enten 0 eller 1.
- Fundtype: Der vælges enten
  - ”Sikkert ynglepar”
  - ”Sandsynligt ynglepar”
  - ”Eftersøgt, men ikke fundet” (hvis ”antal ynglepar” = 0).
- Begrundelse (sikkert/sandsynligt ynglefund): Der vælges en begrundelse svarende til tabel i afsnit 2.5.2 Kriterier for sikket/sandsynligt ynglefund.
  - Hvis der ikke observeres yngleadfærd vælges ”Ikke relevant”.

2.6 Anvendelse af data

Metoden sigter mod at kunne give et resultat af yngleforekomst pr. fuglebeskyttelsesområde. Ved anvendelse af registreringer i Naturdatabasen skal man derfor se samlet på alle registreringer for hvepsevåge for det enkelte overvågningsår i et fuglebeskyttelsesområde.

3 Databehandling og kvalitetssikring

Alle opgavens aktiviteter i Naturdatabasen gennemgås efter generelle og opgavespecifikke procedurer for kvalitetssikring beskrevet i den datatekniske anvisning (dTA DN01 - Naturdatabasen). Den datatekniske anvisning med tilhørende bilag og dokumenter indeholder desuden oplysninger om oprettelse af inventørnavne i Naturdatabasen, roller til systemet og kvalitetsmærkning af data:
https://sgavmst.dk/media/arknmsxp/dta-dn01-naturdatabasen.pdf

4 Bilag

Bilag 1: Feltskema
Feltskema til overvågning af hvepsevåge til udprint.

TA A111 Bilag 1	**Hvepsevåge, overvågning af ynglefugle** Vers. 4, gyldig fra 20-04-2026

Stamdata			
Sted			
Dato		Indsamlingsformål	
Inventør			

Observationer		
Hvepsevåge, antal par [0/1]		
Sikkert ynglepar [X]		Begrundelse:
Sandsynligt ynglepar [X]		Begrundelse:
Eftersøgt, men ikke fundet [X]		

Bemærkninger

Begrundelser:

1. Sikkert: Rugende fugle
2. Sikkert: Rede med æg el. unger
3. Sikkert: Til og fraflyvning fra rede
4. Sikkert: Ungeførende fugle
5. Sikkert: Afledningsadfærd
6. Sandsynligt: Territoriehævdende
7. Sandsynligt: Redebyggende fugle
8. Sandsynligt: Parringsadfærd
9. Ikke relevant

5 Oversigt over versionsændringer

Vers	Dato	Emne:	Ændring:
1	03-2018	Intensiv 1	Arten går fra Ekstensiv overvågning til Intensiv 1.
2	03-2022	Mindre Justeringer	Der er foretaget mindre justeringer mht. årstal og indsamlingssoftware
3	20-04-2026	Ny TA-skabelon mv.	Omstrukturering af TA-tekst
3	20-04-2026	Geometri	Ynglefund registrering med punktgeometri